

Historieglimt 170

Ingeborg Aas

Ingeborg Aas, født Flagstad, er en person som ikke bør glemmes på Lademoen. Når vi studerer steder og institusjoner i bydelen, er det selvsagt at folk har gått ut og inn gjennom hele historien. Vi gjør vår innsats og er med på å få det hele til å fungere fra dag til dag. Noen personer skiller seg ut fra flertallet ved at deres innsats går ut over det vanlige og får stor betydning for samfunnet de engasjerer seg i. Går vi tilbake til begynnelsen av 1900-tallet da fattigdom og sykdom preget bydelen, møter vi Ingeborg Aas i full virksomhet. Vi setter søkelyset på henne.

Ingeborg Flagstad var gårdbrukerdatter fra Vang i Hedmark, født i 1876. Hun tok studenteksamen, examen artium, ved Ragna Nielsens latin- og realskole i Christiania i 1896. Ragna Nielsen var født Ullmann og var søster til Viggo Ullmann, den kjente skolemannen. Ragna var først lærer ved Hartvig Nissens pikeskole som ble etablert i 1849. Ragna Nielsens skole var en fellesskole både for jenter og gutter, opprettet i 1885 og nedlagt i 1927. Ingeborg var en av de få jentene som tok studenteksamen på denne tiden. Enda færre var de jentene som begynte å studere ved universitetet. I 1903 tok hun medisinsk embetseksamen ved Det Kongelige Fredriks Universitet i Kristiania, det senere Universitetet i Oslo. Hun var en av de første norske kvinner som ble lege i landet vårt. I 1920 var det blitt 59 kvinnelige leger i Norge. Hun var altså en av pionerkvinnene i legeyrket. Etter kandidat tjenesten sin dro hun til Trondhjem i 1905 og åpnet privat praksis. Hun giftet seg med en studiekamerat, Arne Olaf Aas, som var kjøpmannssønn fra Trondhjem. Begge åpnet praksis i den delen av byen der fattigfolket var i flertall. De ble såkalte «fattigleger», ofte kalt «østkantleger». Hennes mann var ansatt som lege av Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund. Ekteparet bodde i Innherredsveien 22 og fikk to barn.

Ingeborg Aas ble en institusjon og en legende i Østbyen. Fullt fortjent har hun fått en vei oppkalt etter seg på Risvollan. Hennes navn er særlig knyttet til Østbyen Tuberkuloseforening, senere Sanitetsforening, som ble stiftet i 1911 og som hun ledet fra 1917 til 1944! Foreningen eksisterte fra 8. november 1911 til 8. november 1961. Den ble stiftet av Marie Lassen. Hun var formann fra 1911 til 1917 med Ingeborg Aas som viceformann! Det er ingen tvil om hvem som var den drivende kraft. Foreningen hadde sin base på Graaemølna, Innherredsveien 20. Ingeborg Aas' arbeid faller langt på vei sammen med foreningens virke.

Hovedsaken var helse og hygiene hos folket i Østbyen. Behandlingen av sykdommer gikk hånd i hånd med opplysningsvirksomheten. Ved siden av å være lege, la Ingeborg Aas særlig vekt på å formidle kunnskap og drev opplysning om abort, alkoholspørsmål, tobakkbruk, epidemier, hygiene og boligspørsmål. Alt dette henger jo nøye sammen. Fattigdom og mye sykdom gjorde det viktig å begrense uheldig innflytelse og misbruk som fikk stort utslag

nettopp i slike miljøer. Fattigdommen slo ofte slik ut at man hverken forstod eller ville forstå sammenhengen. Tuberkulose eller tæring var en fryktet sykdom som tok mange liv, ikke minst unge liv, i denne tiden. God hygiene er viktig for å hindre smitte. Det var særlig viktig i små og dårlige husvære der ofte store familier trengte seg sammen på få rom. Ofte delte de kjøkken.

Ingeborg Aas var også politiker. Valgt på Venstres liste kom hun inn i bystyret. Hun satt lenge i skolestyret. Hun kom også til Stortinget og var norsk delegert til Folkeforbundet, forløperen for De forente nasjoner, FN. På Stortinget ble hun medlem av Strafferådsutvalget av 1920. Hun var sentral talsperson for steriliseringsloven av 1934, en lov som ble erstattet av en ny lov av 1978. Særlig talte hun for å sterilisere sedelighetsforbrytere.

Ingeborg Aas ivret for opplysning og gav naturlig nok ut flere skrifter særlig i 1930-åra, som viser hva hun brant for. Hun publiserte: *Hvordan kan samfunnet beskytte seg mot åndssvake og sedelighetsforbrytere* i bladet *Socialt Arbeid* 1931 fra side 246. Året etter kom artikkelen som et lite hefte på 74 sider med samme tittel. I 1931 kom hennes hefte *Østbyens tuberkuloseforening gjennom 20 år 1911-1931*. I 1932 kom som et hefte et foredrag som hun holdt på trygdekassenes fylkesmøte i Trondheim 29. juni 1931 med tittelen: *Abortus provocatus*. Samme emne behandlet hun i 1935 i heftet *Kvinnen og barnet; i forhold til spørsmålet abortus provocatus*. Samme år kom en *Lærebok i alkoholspørsmålet*, utgitt av Norges studerende ungdoms avholdsforening, der Ingeborg Aas skrev avsnittet *Alkoholen og hjemmet*. Herfra siterer vi følgende som forteller litt om hva hun kjempet for: «*Alkoholbrukens aller største skyldbyrde er dens forrående og ødeleggende virkning på hjemmene. Ødeleggelsen er både av moralsk, hygienisk, social og økonomisk art. Ille nok er det å se misbrukens nedbrytende virkning på alkoholisten selv, men enda verre er de ulykker han (eller hun) volder familien, fordi det her går ut over de uskyldige – barna og som oftest ektefellen.*» I 1940-årene skrev hun et lite skrift på 24 sider med tittelen *Hva bør kvinner vite om kreft*, utgitt av Norsk forening til kreftens bekjempelse i Oslo.

Da Ingeborg Aas i 1931 så tilbake på tuberkuloseforeningens første tyve år, la hun særlig vekt på noen saker. Foreningens medlemmer, 600-700, kom halv om halvt fra arbeiderbefolkningen og fra de mer velstående. Kontingenten på 50 øre, fra 1919 kr. 1, ble det penger av den gangen da ørene også var penger. Ellers kom inntektene fra maiblomstsalg og private gaver. Feriekoloniene på Østmarken og Vestmarken ved Kyvannet med god mat og sunn lek fikk stor betydning på barnas helse. Det viste helsekontrollen. Grøtstasjonen på Graaemølna som ble startet i 1926, serverte en stor porsjon havregrøt med en halv liter melk til 25 øre. En gang i uka var det betasuppe. Ingeborg Aas bør først og fremst minnes for sin store innsats for de fattige og syke i Østbyen. Hun fikk Kongens fortjenestemedalje i gull i 1931.